

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 04-25-ЮФ
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля
за адресою: вул. Іоанна Павла II, 17,
м. Київ, 01042, Україна

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертаційну роботу Севост'янова Сергія Сергійовича на тему
«Трудовий договір в умовах дистанційної зайнятості», подану на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Дисертаційна робота Севост'янова Сергія Сергійовича є надзвичайно актуальною та своєчасною. Вибір теми зумовлений як глобальними, так і національними факторами. По-перше, інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій радикально змінив характер трудових відносин. Зростання масштабів дистанційної роботи поставило перед державою і суспільством завдання належного правового врегулювання цієї форми зайнятості.

По-друге, дистанційна робота виступає одним із проявів нестандартної зайнятості, що потребує нового бачення трудового договору як інструмента балансування інтересів працівника і роботодавця. Працівники, які виконують трудові функції дистанційно, залишаються вразливими у питаннях охорони праці, права на відпочинок, соціального захисту, компенсації витрат, матеріально-технічного забезпечення. По-третє, актуальність дослідження зумовлена інтеграційними процесами та необхідністю гармонізації українського трудового законодавства з міжнародними трудовими стандартами МОП і ЄС. Зокрема, директиви та резолюції ЄС встановлюють стандарти безпеки праці для тих, хто працює дистанційно за допомогою ІКТ, а також закріплюють право на відключення як невід'ємний елемент балансу між роботою та особистим життям.

По-четверте, тема дисертаційного дослідження має також значну наукову актуальність. Попри наявність окремих досліджень з питань дистанційної праці,

комплексних монографічних робіт, присвячених саме трудовому договору в умовах дистанційної зайнятості, у сучасній українській правовій науці бракує, що ускладнює вироблення єдиних підходів до розуміння його поняття, істотних і додаткових умов, а також співвідношення індивідуально-договірного та колективно-договірного регулювання. Таким чином, дослідження теми є науково значущим та соціально необхідним для удосконалення вітчизняного трудового законодавства та його адаптації до нових реалій.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації.

Робота має чітку структуру, яка відображає «вертикаль» від постановки проблеми й методології до порівняльно-правового аналізу та прикладних пропозицій, а також забезпечує наскрізну верифікацію гіпотез у межах кожного розділу й узагальнення на рівні підсумкових висновків. Перелік розділів і блоків змісту прямо зафіксований у дисертації, що демонструє послідовність переходу від загальнотеоретичних та інституційних тез до міжнародних стандартів і національної імплементації.

У вступі обґрунтовується актуальність, вказується, що дослідження присвячене комплексному аналізу правового регулювання трудового договору в умовах дистанційної зайнятості, тобто дисертантом відразу акцентується увага на індивідуально-договірному інструменті як базовому регуляторі відносин, а не абстрактно на «дистанційній праці» уцілому, що формує логічний вектор усіх наступних розділів і висновків.

Методологічна основа відповідає предмету та логіці роботи. Діалектичний метод дав змогу простежити еволюцію інституту дистанційної праці та «переформатування» трудового договору як гнучкого інструмента, а не статичного шаблону. Формально-юридичний (догматичний) метод забезпечив валідний аналіз норм КЗпП України, легальної термінології та співвідношення із локальними актами й типовими формами. Історико-правовий та системно-структурний методи дозволили дослідити генезу дистанційної праці та зв'язок інституту трудового договору з режимом часу роботи та відпочинку, охороною праці, матеріальною відповідальністю. Емпіричний (статистика, соціологічні

дані) метод було використано автором для фіксації масштабів і практичних недоліків дистанційної роботи, що надає перевірюваності науковим висновкам.

Висновки та рекомендації у дисертаційній роботі опираються на:

- 1) догматичний аналіз норм КЗпП України (ст. 60² КЗпП України та суміжні норми), що дозволив з'ясувати зміст правових норм;
- 2) порівняльно-правовий аналіз (Рамкової угод ЄС про телероботу, Директив 89/391/ЕЕС, 90/270/ЕЕС, Рекомендацій МОП), що забезпечив виведення пропозицій щодо адаптації національного законодавства;
- 3) системно-структурний аналіз інституту трудового договору, що дозволив логічно сформулювати пропозиції щодо заповнення прогалин в Типовій формі трудового договору про дистанційну роботу.

Наукова новизна дисертаційної роботи має не декларативний, а конструктивний характер, оскільки матеріалізована у формі нормопроєктних пропозицій і перевіряється на сумісність з *acquis* ЄС. Наукова новизна є значною та виявляється у таких положеннях:

1. Дисертантом запропоновано визначення трудового договору про дистанційну роботу, що поєднує правові, організаційні та технічні характеристики.
2. Обґрунтовано необхідність доповнення ст. 29 КЗпП України нормою про обов'язок роботодавця надавати дистанційному працівнику рекомендації щодо облаштування робочого місця та профілактики психосоціальних ризиків.
3. Визначено концепцію «індивідуально-договірної гнучкості», що дозволяє сторонам трудового договору врегульовувати специфічні аспекти дистанційної роботи, водночас із забезпеченням мінімальних державних гарантій
4. Систематизовано договірні умови дистанційної роботи (матеріально-технічне забезпечення, компенсації, канали комунікації, моніторинг, конфіденційність, персональні дані). Дисертант змістовно вдосконалив перелік істотних та додаткових умов трудового договору, який вирівнює дисбаланс положень Типової форми трудового договору про дистанційну роботу.

Висновки дисертації мають значний прикладний потенціал. Серед найважливіших: 1) пропозиції щодо вдосконалення КЗпП України (закріплення дефініції «гібридної роботи», введення «права на відключення», механізмів компенсації витрат, зобов'язань роботодавця з охорони праці дистанційних працівників); 2) розробка авторських моделей договірних положень (чек-листи, процедури оцінки робочого місця, правила інформаційної безпеки, порядок комунікацій між сторонами); 3) рекомендації для оновлення Типової форми трудового договору про дистанційну роботу.

Таким чином, наукові положення, висновки й рекомендації дисертації є внутрішньо узгодженими, впливають із застосованих методів і підтверджуються як національними, так і міжнародними джерелами. Логіка викладу дисертантом матеріалу – від опису правової природи трудового договору про дистанційну роботу до пропозицій адресних змін у КЗпП України – забезпечує високий ступінь обґрунтованості та практичної імплементації результатів.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Доцільно звернути увагу на низку дискусійних аспектів, які можуть стати підґрунтям для подальших наукових розвідок та предметом обговорення в ході захисту дисертації.

1. Одним із важливих соціальних аспектів дистанційної праці є її значення для вразливих груп працівників – жінок, які поєднують професійну діяльність із сімейними обов'язками, батьків з малими дітьми, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та інших категорій, для яких традиційні форми зайнятості часто стають недосяжними або обмеженими. Дисертант у підрозділі 2.2 «Особливості укладення та припинення трудового договору про дистанційну роботу» досліджує особливості укладення трудового договору про дистанційну роботу з неповнолітніми та іноземцями, водночас у роботі відсутній аналіз, як саме індивідуально-договірні механізми можуть сприяти забезпеченню рівності й інклюзії у сфері дистанційної зайнятості для вразливих категорій осіб. Дисертант влучно акцентує увагу на соціальній значущості дистанційної роботи для вразливих груп, але не дає достатньої відповіді на запитання, як саме трудовий договір може стати інструментом

інклюзивності. Прикладну значущість дисертації міг би збільшити детальний аналіз конкретних договірних положень для гендерної рівності та підтримки батьків; механізмів адаптації робочого місця для людей з інвалідністю; гарантій гнучкого працевлаштування ветеранів та ВПО та ін.

2. У дисертації автор згадує окремі рішення ЄСПЛ (*Barbulescu v. Romania*, *Copland v. the United Kingdom* та ін.), які стосуються предмета дослідження, водночас системний аналіз зарубіжної судової практики та практики ЄСПЛ. Відсутність системного аналізу зарубіжної судової практики може звужити аргументаційне поле дисертації. Наприклад, питання «права на відключення» чи «охорони праці» розглядаються переважно з позицій законодавства без врахування судової практики. З огляду на це, у подальших дослідженнях доцільно поглибити системний аналіз рішень ЄСПЛ, що стосуються захисту приватності, права на відпочинок, заборони дискримінації у трудових відносинах; здійснити огляд практики національних судів країн ЄС щодо дистанційної роботи, зокрема питань компенсацій, часу відпочинку, «права на відключення»; а також проаналізувати як ці рішення можуть бути адаптовані до українського контексту, з урахуванням національної правової системи і євроінтеграційних зобов'язань України.

Водночас, викладені міркування не впливають на загальний позитивний висновок щодо виконаної роботи та носять дискусійний характер.

Загальний висновок. Дисертаційна робота вирізняється високим теоретико-методологічним рівнем, належною аргументованістю та прикладною спрямованістю. Робота є цілісним, самостійним і завершеним науковим дослідженням, яке вирішує актуальну наукову проблему – удосконалення правового регулювання трудового договору про дистанційну роботу в Україні. Робота характеризується високим рівнем теоретичного узагальнення, аргументованістю висновків і значною практичною цінністю.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Севост'янова Сергія Сергійовича на тему «Трудовий договір в умовах дистанційної зайнятості», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам п.п. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора

філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного та приватного права
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Галина ТАТАРЕНКО

Підпис засвідчую

Начальник відділу кадрів
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Ольга КУРТОВА